

העבודות בתערוכה "קווי הגנה" מדגימות את עומק האידיוטיזם האנושי

התערוכה "קווי הגנה" עוסקת בנושא מרתק — ביצורים, אך היא לא החליטה אם היא רצינית או מגניבה. חלק מהעבודות נוגעות בנושא באופן אותנטי וחלקן שטוחות ואופורטוניסטיות

18:46 06.02.2019 14:44 עורכן ב:

רועי אלטר
שמור

עמיר בלבן, ירושלים, 2013 עמיר בלבן

התערוכה "[קווי הגנה](#)" שמוצגת בגלריה האוניברסיטאית באוניברסיטת תל אביב עוסקת על פי הטקסט המוצמד אליה ב"תופעת הביצור". בני אדם מצאו דרכים שונות להגן על עצמם לאורך ההיסטוריה, ואחת מהן היתה בוודאי יצירת הפרדה בינם לבין גורמים שעלולים להרע להם, בין אם מדובר באויב שמולו בונים קו הגנה, במצורעים אותם שולחים לאי מבודד, או בפושעים אותם נועלים בבית הכלא.

הפרדה היא הקו הראשון של הישרדות, וביצורים הם רק ביטוי אחד ומאוד מסוים של העיקרון הזה. לכן המושג "תופעת הביצור" נשמע קצת מנופח ואקדמי שלא בטובתו, ומייצג את משבר הזהות ששורה על התערוכה, שלא החליטה מה היא אמורה להיות. מצד אחד היא מתייחסת לתופעת קווי הביצורים בצורה טיפולוגית-מסווגת, השוואתית, כתוצר קונקרטי של התרבות האנושית; ומצד שני היא מושגית, ומכילה כמה עבודות שאמורות לכאורה להרחיב את גבולות הדיון וההבנה של קווי הביצורים, ולהראותם כמשקפים משהו שמעבר להם.

מיכה בר-עם, קו בר-לב, סיני, 1971. סמל של זחיחות ורשלנות מיכה בר-עם [מרינה אברמוביץ' - דלג](#)

בקוטב הטיפולוגי נמצאות עבודות כמו סדרת הצילומים "הקו" של אלכסנדר גירקנז'ה, שתיעד הריסות נידחות של קו מאז'ינו בגבול צרפת, ומציגות עולם שנראה כמו חורבות ציוויליזציה חוצנית שנשכחה בזמן; צילומיו של מיכה בר-עם מקו בר-לב, קו ביצורים שהפך למלכודת מוות, ולסמל של זחיחות ורשלנות; ועבודת הווידאו היפה והעצובה של עמיר בלבן "הצבאים", שעוקבת אחר צבאים שנתקעו משני צידיה של גדר ההפרדה ומתקשים להבין את מצב העניינים החדש. אלו הן עבודות רציניות שמצליחות להדגים את עומק האידיויטיזם האנושי דרך נקודת מבט אישית וממקור ראשון.

בקוטב השני, המושגי, ניתן למצוא את "הנאהבים: ההליכה על החומה הגדולה", של מרינה אברמוביץ'. בוידאו מופיעה החומה הסינית, שלאורכה הולכים אברמוביץ' ואהובה, כאשר הם יוצאים מקצותיה המנוגדים והולכים לאורכה עד אשר הם חולפים זה על פני זה וממשיכים לקצותיה ההפוכים. אולי אפשר היה להתעכב על העובדה שהתנועה שבתחילה מקרבת ביניהם לבסוף מרחיקה ביניהם, אבל התעלול הדיאלקטי הזה והכללתו בתערוכה נראים כמו מתיחה מוגזמת של הפרשנות על הנושא. אם אצמד בקו ישר הלאה מקו מאז'ינו ואקיף את כל העולם אגיע אליו מצידו השני. אבל האם זה באמת מוסיף משהו בעל משקל לגביו? והאם קווי ביצורים — שנבנים למטרה ברורה וחד משמעית הם מסוג הדברים שמזמינים אמירה דיאלקטית כמו זו?

אסף עברון, ללא כותרת (סן דייגו, אב טיפוס לחומה), 2018 אסף עברון

גם העבודה של נטע לאופר, "גדר חיה" — מעין וריאציה על הווידאו של בלבן — נמצאת בקוטב הזה. זוהי עבודת וידאו שמורכבת מצילומים מטושטשים בשחור לבן שנקחו ממצלמות מעקב שמוצבות לאורך גדר ההפרדה, בהם נראות מדי פעם צלליות של בעלי חיים. מדובר למעשה בצילומי אבטחה באיכות ירודה שלא קורה בהם הרבה, והעובדה שהם צולמו על ידי מערכת הכיבוש הישראלית, ושהאמנית הצליחה לשים עליהם יד, לא הופכת אותם — כאמנות — למשהו יותר מזה, ובטח שלא שופכת אור חדש על תופעת קווי הביצורים.

עוד בחירה בעייתית בעיניי היא צילומי הבונקרים של פול ויריליו שמוצגים מתוך דפים פתוחים של ספרו "ארכיאולוגיה של בונקר". אופן התצוגה הזה קרוב יותר לקוטב הטיפולוגי שהוזכר קודם לכן, והיה יכול להיות חלק מסקירה תיאורית, אינפורמטיבית, אבל בהקשר הנוכחי הוא נראה כמו התפשרות.

מתוך סדרת הצילומים "הקו" של אלכסנדר גירקנז'ה, 2007, Alexandre Gurikinger

אך את הקיטוב שקיים בתערוכה אפשר להבין גם בצורה נוספת. העבודות האפקטיביות והרלוונטיות יותר המוצגות בה נעשו מנקודת מבט ישירה, ומתוך היכרות אינטימית (במידה מסוימת) עם נושאן, בין אם מדובר בהריסות קו מאז'ינו אליהן נקשר גירקנז'ה כששיחק סביבן כילד, בטבע המקומי אליו קשור בלבן כחלק מחייו, או ברעם שהיה בחזית גופא בעת שתיעד אותה. לעומתן, העבודות האחרות נראות "תיירותיות", אופורטוניסטיות ושטוחות. אין תחליף לעניין אותנטי וקרבה בלתי־אמצעית, וכאשר אלה נעדרים, הפעולה האמנותית מאבדת מטעמה.

"קווי הגנה" עוסקת בנושא מרתק ומכילה כמה עבודות שעומדות באתגר שלו, אבל לא יודעת אם היא יותר רצינית או יותר קולית. קווי הביצורים החרבים והפעילים המפוזרים בעולם הם דבר מהפנט, מלא מיסתורין ואימה, ומהווים מעין מונומנטים לפרנויה האנושית, הא־רציונלית בדרך כלל, אך המאוד־מוצדקת לעתים. ועם זאת, אין דין קו מאז'ינו שנועד למנוע פלישה, כדין החומה האטלנטית של היטלר שנועדה לבצר את תוקפנותו, או כדין החומה של טראמפ שמכוונת נגד הגירת פליטים. שלושתם קווי ביצורים, אך מהותם שונה ואף הפוכה, קצת כמו העבודות ב"קווי הגנה".

נטע לאופר, פרט מתוך "גדר חיה", 2016 נטע לאופר

"

קווי-הגנה", אוצרת: גליה גור-זאב / הגלריה האוניברסיטאית לאמנות, חיים לבנון 64, ת"א / א-ד' 11:00–19:00, ה' 11:00–21:00, ו' 11:00–14:00